

ÚJ TANTERVEINKRŐL

TRANKER ERVINNÉ ANTAL GABRIELLA

Tatabánya

Hogyan tanítottam a Dráma és színjáték című fejezetet a nyolcadik osztályban?

A fejezet előtt egy héttel már elhatároztam, hogy „ha török, ha szakad”, közel hozom ezt a témakört a gyerekek lelkéhez, hiszen ez lesz az első és döntő találkozásuk a drámával, s éreztem annak a felelősségét, hogy rajtam áll: drámát szerető, színházba járó embereket formálók-e belőlük – mivel az első élmény egész életre meghatározó lehet –, vagy unott és elérhetetlen, sehová sem sorolható fogalomként lebeg majd az agyukban e szó: dráma.

Amennyi veszélyt rejt a járatlan út, annyi élményt hoz. Fogtam egy nagy fehér papírt, egy ceruzát, és felosztottam a „világot” történelem szerint, az ókortól az újkorig, művészeti stílusokat csoportosítottam mellé a görög-római művészetektől, a reneszánszig, barokkig, továbbá a jellemzőbb művészeti ágak kiemelkedőbb állomásait és műveit (építészet, szobrászat, festészet, zene), majd ezekkel párhuzamosan, kronológiai sorrendben az irodalmat az ókortól a középkor végéig, vagyis, a reneszánszig, Shakespeare-ig.

Ez volt a váz.

Én magam is nagy élvezettel öltöztettem ezt a vázát tovább, ahogy gyűltek a fontosabb adatok, úgy lett tágabb és átfogóbb a kép a történelem és művészetek függvényeként a drámáról. Munkámat már siker koronázta a fejezet első óráján.

A gyerekek óriási figyelemmel – és ami a jegyzetelést illeti: hangyaszigorral – vettek részt az órán, hiszen figyelemmel kísérhették a dráma születését a bölcsőtől (Periklész kora, i. e. V. sz. Dionüszosz Színház) a feudális szorongattatású középkori misztériumjátékokon át a reneszánszig, Shakespeare angol színházáig, s mindezt a történelem és a művészetek változásával párhuzamosan.

Az első két órán ki sem nyitottuk a tankönyvet. Beszélgettünk. Közösben „ittuk be” agyunkba a sok-sok szemléltetett képet: a rómaiak feltalálta boltívekről, amfiteátrumokról, az egyházi szigorúság jellemezte román stílusról, az égre törő párizsi Notre Dame-ról, az élethű görög szoborsodákról, a már nyakig begombolkozott szentek képeiről, majd Michelangelo és Leonardo ámulatba ejtő festményeiről.

Tobzódottunk. Ahogyan haladtunk a történelemben és korstílusokban előre, úgy vált világosabbá a dráma alakulásának háttere, s magának a drámának a jelentősége. Eközben a lélegzétvételt a zene jelentette, felüdülés volt Lassus: Zsoldos szerenádjá és Jacquen des Pres egyik miséjének rövid részlete.

A második óra közepétől csak a drámával foglalkoztunk, előzőleg már minden lényeges adatot összegyűjtöttünk az általános jellemzőiről egyénileg vállalható, csoportos és osztályméretű feladatok alapján. Ez volt ugyanis a házi feladat. Itt is azt az elvet követtük, hogy az általános jellemzőktől indultunk el. Összehasonlítottuk a drámát, az epikát és a lírát.

Megvizsgáltuk a konfliktus szerepét, a cselekmény és az érzelem fontosságát, majd a konfliktus feloldása alapján eljutottunk a dráma két fő ágához: a tragédiához és a komédiához. Ekkor már csak egy lépés választott el minket Shakespeare Vízkeresztjétől, az a lépés pedig a dráma és a színjáték összehasonlítása volt.

Ekkor nyitottuk ki először a tankönyvet, ekkor beszéltük meg, hogy mi a prologus, epilógus, felvonás ... stb. Azt, hogy a színjáték közösségi alkotás, már az óra első egynegyed részében meg tudtuk fogalmazni. Az óra további részében „élvezkedtünk”. Azaz, egymás tudtára adtuk azt, amit anyaggyűjtő munkánk során kinyomoztunk Shakespeare életéről, színházáról, munkásságáról, továbbá kortársairól: Molière, La Fontaine, Cervantes, Boccaccio, Janus Pannónius, Bakfark Bálint ... stb. A Globe Theatre-t le is rajzoltuk vázlatosan, s a következő órán már a színház háromszintű játkerterén képzeltük el a Vízkereszt jeleneteit.

A drámaelemzés bevezetőjeként azonban tartottunk egy „Ki mit tud?”-ot, részösszefoglalással rögzítettük az eddigi órákon elhangzottakat. Tizenkét lényeges kérdésre fogalmaztuk meg a választ a dráma születésétől „a színjáték mint közösségi alkotás”-ig.

A dráma elemzésénél egyszerű ábrát, egy megfordított derékszögű háromszöget rajzoltunk a táblára: ez volt a dráma „háromsúly”-e. A tér-idő-cselekmény vonala volt a vízszintes vonal, az érzelmet pedig külön jelöltük egy origóból kiinduló s derékszögben lezáródó vonallal. Az érzelem fontosságára már a három fő műnem összehasonlításánál felhívtuk a figyelmet, itt pedig kiemeltük a jelentőségét ennek, ugyanis tudtuk (s már a dráma olvasásánál át is éltük), hogy amint halad a komédia cselekményfonalja, úgy duzzad, dagad bensőnkben a feszültség, az érzelem, katharzisa vagy hahotára való áhítozásvágy. Az óra tulajdonképpen három szálon folyt.

Első szál: közben meséltük el a szerelmesek történetét.

Második szál: két tanuló felírta a táblára a szereplők neveit, s ahogyan haladt a cselekmény, úgy ábrázolták - nyilakkal a szereplők között kialakult konfliktusokat.

Harmadik szál: Ezzel párhuzamosan a derékszögű háromszögű háromszöget felöltöztettem a hagyományos drámaelemzés ruhájába: öt részre felosztottam a cselekmény - tér - idő vízszintes vonalát.

1. Előkészítés: hajótörés.
2. Bonyodalom: Olívia beleszeret az álruhás Violába.
3. Kibontakozás: Sebastian és Antónió bekapcsolódik a cselekménybe.
4. Tetőpont: Sebastian és Olívia esküvője.
5. Végkifejlet: (azaz megoldás) a szerelmesek párra találnak.

Vigjátékról lévén szó, kiemelten foglalkoztunk elemzésünk során a komikum két forrásának: a helyzet- és jellemkomikumnak előfordulásával. Igazán szórakoztató példákkal: - ikerség, álöltözet szerepe, Malvolio szerepe és jelleme - sikerült élvezetessé tenni az elemzést. Ennek szemléltetésére lerajzoltunk egy „két-fél” = egész figurát, melynek egyik fele fiú, másik fele lány, ez jellemezte az ikerséget és az álöltözetet is.

Sort kerítettünk a *tipikus* kategóriának, továbbá a tréfás, a nevetséges és a csúf fogalmának megbeszélésére és példázatára, majd a drámaelemzés második óráján a komédia nyelvhasználatának jellemzésére is. Kiemeltük azt, hogy a cselekmény célra törése miatt a drámák nyelvhasználata eltér a köznapi nyelvhasználattól, szigorúan megszerkesztett tömör kompozíció, a természetességnek és nyersességnek jellemábrázoló szerepe van. Végül, kiemelten foglalkoztunk a bohóc dalaival, melyeknek nagy jelentőségük van a komédia mondanivalójának szempontjából.

Egy titkomat el kell árulnom: nem találtam elégnek az öt órát mint keretet, az ötödik órát ugyanis készségfejlesztésnek iktattam be. Ekkor követtem el azt az életzagú varázslatot, hogy a gyerekeket „átugrattam” a hangos drámaolvasás rémisztőnek vélt „falán”. Tanárkartársaim az ország minden iskolájában ismerik azt a problémát - jelen esetben egy átlagos képességű nyolcadik osztályról van szó -, hogy nem szeretnek és nem is igen tudnak hangosan, a szereplőt is megjelenítve olvasni; örülünk, ha

hibátlanul végigmorzsolgatják a szöveget. Tehát ennek az órának a feladatául azt tűztem ki, hogy szerepeltettem őket, s gyakoroltuk a szereplők jellemének elképzélsé alapján azok hangnemeit.

Utólag már tudom biztosan, hogy jól cselekedtem az órakeret kibővítésének csínnyével, mert a gyerekekhez ekkor került legközelebb a komédia.

A befejező órán, az összefoglaláskor értesültem róla, hogy tanulóim előző nap délután önmaguk örömeire összejöttek az iskola egyik termében, és meglepetésként a dráma hatodik órájára elpróbálták a három vigjátéki nagyjelenetet.

Eljött a „Színház az egész világ” Shakespeare-mondattal címzett fejezet összefoglalása.

Az óra menete a következő volt:

I. Villámkérdések és feladatok 26-os osztálylétszámra összeállítva (egyéni, csoportos, osztálylétszámú feladatok). Mindenki kapott egy számozott kérdést, amennyiben nem tudta rá a választ, továbbíthatta azt az osztálynak. – Itt mondom el azt a tényt, hogy volt egy előre beépített író-deákom, aki készített egy névsort, és annyi strigulát húzott a nevek mellé, ahány helyes választát elfogadtam ama tanulóknak. A kérdéseket és megoldásokat itt adom közre:

1. Magyarazzuk meg Shakespeare szállóigévé vált mondását: „Színház az egész világ”.

F.: Egész életünkben alkalmazkodunk a helyzetekhez, embertársainkhoz, szerepet játszunk.

2. Mikor, és hol született a dráma?

Történelmi dátum szerint meddig tart az ókor?

F.: Görögország, Athén i. e. V. sz., Periklész kora, Dionüszosz-színház.

A Római Birodalom bukásáig, i. sz. 476.

3. Mi jellemző, milyen ábrázolási mód jellemzi a görög-római művészetet (szobrok, festmények, mozaikok)?

F.: Élethű ábrázolás.

4. Melyek a fő műnemek az ókorban, mondjal egy-egy neves szerzőt is!

F.: Dráma:	Epika = eposz:	Lyra:
Euripidész,	Homérosz.	Szapphó.
Szophoklész,		
Arisztophanész.		

5. Milyen változást hozott a középkor a művészetek területén, és a dráma szempontjából?

F.: A feudális társadalomban az egyház minden területre rányomta bélyegét, a dráma eltűnt, Jézus életével foglalkozó misztériumjátékok, és a vásári komédiák léptek helyébe.

6. Történelmi dátum szerint, mettől-meddig tart a középkor, és melyik szakaszában alakul ki a reneszánsz művészeti stílus?

F.: V–XV. sz-ig, a középkor végén alakul ki a reneszánsz stílus.

7. Mondjal reneszánszkorú festőket, zeneszerzőket, világhíres épületeket!

F.: Leonardo, Michelangelo, Jacques des Pres, Lassus.

Sixtusi kápolna, Notre Dame.

8. Ki írta, és mi a címe a felcsendülő zenének?

Nálunk a reneszánsz kor melyik királyunk uralkodásának idejére esik?

F.: Lassus: Zsoldos szerenád.

Mátyás király kora.

9. A három fő műnem melyik korstílusban születik újjá? (dráma, az epika és a líra)

F.: A reneszánszban.

Molière, La Fontaine, Boccaccio, Cervantes, Janus Pannonius milyen nemzetiségű kortársai voltak Shakespeare-nek?

F.: Francia, olasz, spanyol és magyar.

10. A dráma definíciója?

F.: Az a műnem, amelyben a színházművészet és az irodalom találkozik egymással.

11. Mi a „hármasság”, és mi a „hármasság” a drámában?

F.: Tér,	F.: amikor íródott a mű,
Idő,	amiről írták,
Cselekmény.	amikor előadják.

12. Mi a konfliktus szerepe a drámában, és milyen megoldásai lehetnek?

F.: A dráma konfliktusra (ellentétre) épül, ennek feloldása alapján beszélünk tragédiáról vagy komédiáról.

13. Mi az eszköze a drámának?
F.: A párbeszéd (dialógus) és a monológ.
14. Mi a különbség a dráma és a színjáték között?
F.: A dráma írott irodalmi alkotás a színjáték a színházművészet által előadott mű, ami már egyfajta értelmezés, a rendező interpretációja.
15. Rajzolj a táblára egy kört, és kérdezd meg: mit jelent az, hogy a *színjáték közösségi* alkotás?
F.: Több ember munkája: rendező, színész, dramaturg, maszkos, jelmezos, világító, zenészek, berendező, kellékesek stb.
16. Magyarazzátok meg a következő fogalmakat: prológos, epilógus, felvonás, jelenet, szín.
F.: Előjáték, utójáték, tér-idő tagolás, szereplők számának/változása, környezet változása. Mondjatok példát a Vízkereztből a szín és a jelenet változására!
F.: Olivia háza, Orsino herceg udvara stb. Viola Keszeggel vív, és megjelenik Antonio.
17. A drámának melyik műfaja foglalkozik nagyszerű emberekkel, hősökkel, mondjal rá példát Shakespeare drámái közül!
F.: Tragédiák: Hamlet, Julius Caesar stb. Melyik műfaja foglalkozik kisszerű emberekkel és tipikus hibáikkal?
F.: Komédiák: Vízkerezt, Szeget szeggel, Makrancos hölgy stb.
18. Az asztalon találsz könyveket, címük alapján próbáld csoportosítani őket!
F.: a) tragédiák, b) komédiák, c) szonettek.
19. Mit nevezünk Shakespeare „Vígjátéki korá”-nak?
F.: 1590–1601-ig.
20. A Rómeó és Júlia és a Hamlet hol szerepel a Vízkerezt megírásához képest?
F.: A Rómeó és Júliát előtte, a Hamletet közvetlenül utána írta.
21. Mit jelent a cím: Vízkerezt... és honnan való a vígjáték témája?
F.: Szerelemünnepe, olasz novellából való a téma, melynek címe: A rászcedettek.
22. Rajzold fel a táblára a szerkezeti ábrát, és szövltsd fel az osztályt a vígjáték szerkezetének elmondására! (Közben rajzold le azt is, amit mondanak.)
23. Az előző feladattal egyidőben a tábla másik oldalára felírod a főszereplők neveit, majd nyilakkal ábrázolod a köztük lévő kapcsolatokat! (Hangosan mondd is!)
24. A komikumnak két forrása lehet: helyzet- és jellemkomikum. Mondjunk rá példákat!
F.: Ikerség, az álöltözet szerepe stb., Malvolio.
25. Milyen a vígjáték szövege, milyen jelentőségük van a bohóc dalainak?
F.: Megszerkesztett tömör kompozíció, szókimondás és nyersesség jellemzi. Ars pocticát, életbölcséletet tartalmaz.
Ki fordította le először az első részt, és miért nem tudta a művét befejezni?
F.: Radnóti Miklós, elhurcolták koncentrációs táborba (Bor).
26. Rajzold fel a táblára a Globe színház szerkezetét! (Mondd is, amit rajzolsz!)
- (Addig a szereplők elkészülnek, mi pedig hangulati aláfestésként meghallgatjuk egy korabeli magyar zeneszerző és lantművész: Bakfark Bálint egyik művét. I. Lantfantázia, ea.: Benkő Dániel.)

Az óra maradandó részében (10 perc) a tanulók előadták Malvolio megtréfálásának nagyjelenetét. Az osztály tapsa volt a honorárium. Én ajánlottam néhány témakörünkkel kapcsolatos könyvet, lemezt. Ezután feladtam a házi feladatot: vagy Shakespeare egyik szonettje (Az vagy nekem, mi testnek a kenyér), vagy a bolond versecinek valamely tetszetős tíz sora.

Kedvcsinálónak felolvastam a szonettet, majd pihenésképpen és stílusosan meghallgattuk a reneszánszkori magyar zenének egyik legcsodálatosabb darabját: Bakfark Bálint I. Lantfantáziáját.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szerb Antal: A világirodalom története.

Benedek Marcell: Shakespeare.

Rónaszegi Miklós: „Színház az egész világ”

Charles és Mary Lamb: Shakespeare-mesék

Shakespeare összes művei

A zene könyve, Zeneműkiadó (főszerkesztő: Chester Fischer)

Szőnyi György Endre: Új föld, új ég, Az én világom

Színházi kislexikon
A jelmczkek könyve

A festészet dióhéjban c. album, és még sok könyv, amelyet tanulóim könyvtári bűvárkodásuk alkalmával felfedeztek és kijegyzeteltek.

KOVÁCSNÉ LÉNÁRT GIZELLA

Budapest

Nyomatott áramköri panel elkészítése a 7. osztályban

Napjaink óriási, társadalmi méreteket öltő technikai fejlődésében elkerülhetetlen az elektronikai ismeretek általános iskolai szintű oktatása.

„A gazdaságépítés kulcskérdése mindenütt a műszaki fejlődés előmozdítása, és a munka termelékenységének emelése. ... ha a műszaki fejlődés területén előre akarunk jutni, megfelelő figyelmet kell fordítani az oktatásra, a képzésre.

De általános követelményként tartjuk szem előtt, hogy nekünk már a holnap technikáját is meg kell tanítanunk, hiszen előtérbe kerül az energetika, az elektronika és sok más, modern ágazat.” (1)

Ezt a célt szolgálja a 7. osztályban (IV. f. A gépek szerkezete témakörben) az elektronikus villogó bemutatása, elkészítése, melyhez kapcsolódóan megismertetjük tanulóinkat az elektronika történetével, az elektronikus eszközök fejlődésével, egyszerű és bonyolult kapcsolásokkal, a gyakorlatban maguk is elkészíthetik az a stabil multi-vibrátor nyomtatott áramköri lemezre való forrasztását. Megismerik az elektronika hasznosságát, megértik a „technikai környezetünk” elektronikus eszközeinek, berendezéseinek működését, szerkesztését.

Az alábbiakban elkészítettem a villogó panel műszaki dokumentációját. A vizuális megértést az írásvetítőre feldolgozott transzparenszek segítették. (Amennyiben a 7. oszt. számára megérkező OOK transzparens készletben nem jelenik meg a 3-8/1-8/2-8/3. ábrát megfelelően illesztjük, rendkívül szemléletes szendvics (réteges) fóliát készíthetünk.) Ezen a munkaköri foglalkozáson sikeresen készítettük el a villogót, amely tanári mintadarab lett.

Ezennel közreadom a villogó panel elkészítésének írásos anyagát, mivel tanári kézikönyv még nem áll rendelkezésünkre, remélem, szívesen fogadják a kollégák.

A villogó elkészítése

(kiegészítés a 7. osztályos technika munkatankönyv 51-52. oldalához)

1. Nyomatott áramköri lap előállítása.

A korszerű elektronikai készülékek szerelőlapja a nyomtatott áramköri lemez – a nyáklap. Ez kb. 35 μm vastag elektroréz fóliával borított szigetelőlap, amelynek a tetejére szerelik az elektronikus alkatrészeket, és a lap alján vannak az összekötéseket biztosító fóliacsfkok.

A nyáklemez feladata:

- szilárdan rögzíti az alkatrészeket,
- az alaplemez felületén a rézfóliából kialakított „nyomatott huzalokkal” – vezető sávokkal – összeköti az áramkör alkatrészeit.